

نورالبروری

جل : 1 Say : 11 5 Nisan 1328
نوركلرك فاندمنه جالشبر
اون بش كونده بر جيقار

تاریخ و آثار عقیقه

بر آرزو تاریخیدن ...

۱

اوتوز سنه دوام ایدن محاربه یه ختام ویرن « وهستفالیه » معاهده صلحیه سی قرون وسطی ایله قرون جدیده آرمه سنده برخط فاصل تشکیل ایدر . شوخطک بر طرفنده قرون وسطی و اوکا مخصوص سیاسی ، اجتماعی و اقتصادی تشکیلات ، دیگر طرفنده دخی قرون جدیده و اوکا مخصوص تشکیلاتک خطوط اساسیه سی طور مقدمه در .

اول امرده ، قرزن وسطی به مخصوص تشکیلاتک ماهیتی نهدن عبارت اولدیفنی آکلایهلم : بوقرنده اولاف اوافق اجتماعیاتک Communauté ، فردیت Individualité اوزرینه تحکمی و افونی محوه چالیشمسی کوزه چاربار . شوعلامت فارقه قرون وسطی حیاتنده بوتون آوروپانک سیاسی ، اجتماعی ، اقتصادی بوتون شئوناننده موجود ایدی . سیاست الیوم بر ملت واحده تشکیل ایتیمکه اولان اقوام ، قرون وسطی ده کوچوک کوچوک و مستقل جمعیتله انقسام ایتیش برحاله کندی باشلرینه امرار حیات ایدیورلردی . بو کوچوک جمعیتلر دایما یکدیگریله چارپیشه رق قومک خال « فردیت » و وحدت اکتسابنه مانع اولیورلردی . هر شهر کندی دائره سنده مستقل بر دولت ایدی ؛ محاربه و مصالحه یاپاردی . کندیسنه مخصوص سکسی ، سنجانی ، عسکری ، حکومتی واردی ، هر ناحیه نک دره بکی ، کندی ناحیه می داخلنده مختاریت تامه یه مالک ایدی ؛ محاربه اعلان و مصالحه و معاهده عقد ایدریدی . سکسی ، بایراغی ، اردوسی وار ایدی .

کذلک حیات اقتصادی ده هر جمعیت ایچنده موجود مختلف صنعتلرله مخصوص اصناف کندی آرارلنده لونجهلر Corps de métier یاپه رق لونجه یه منسوب بوتون افراد جمعیت غایت صیق و فعالیت و تشبثات ذاتیه یه قطعاً مساعده

ایتمین قواعد و روابط ایله بربرینه باغلامشاردی . لونجهدن چیقماق ، لونجه نك تا عصرلردنبری دوام ایده کلمکسده اولان قواعد و اصولدن انحراف ایتمک شدتلی مجازاتی وحتی بعضاً جزای اعدامی موجب اولوردی .

ایشته شو تشکیلات اجتماعی و سیاسی ، برچوق عصرلر برطرفدن آوروپا اقوام مختلفه سنک حال فردیت کسب ایده رک ملل واحده تشکیل ایتمه لرینه مانع اولویور و دیگر طرفدن افراد متی عنعنات اجتماعی ایله اسیرایده رک تکامل ذاتیدن محروم براقیوردی .

تشکیلات دینه نك حیات سیاسی و اجتماعی نك کافه شئوناته مداخله ایده رک هرشی تحت تحکم و اداره سنه آلمی ده قرون وسطی نك علامات فارقه سنندرد . ذاتاً اوزمانلر قاتولیک کلیسای اگمدهش واک عظیم لونجه Corporation لردن بریسی ایدی . قرون وسطی نك داغینقلنی آراسنده یالکیز شو لونجه بوتون عالم ، بوتون حیاته تحکم ایتمک ادعاسنده ایدی . قاتولیکلکک ریسی اولان « پاپا » لایحطی برحاکم ابدی و قطعی کبی عد ایدیلیوردی . بونک معاونلری - قاردیناللر ، باش پاپاسلر ، کافه مأمورین دینه برر حاکم دینی و عرفی وضعیتی آشاردی . پاپانک کندیسنه مخصوص مالکانه سی ، اردوسی ، سکسی و بایراغی اولدینی کبی شو کلیسا پرنسارینک ده برر مستقل دائرة حکومتلری واردی و اونلرده پاره ضرب ایدرلر ، عسکر بسارلر و بایراق چکرلردی . بونلرک سائر دره بکلردن فرقلری ، اونلرکی یالکیز جسمانی بر تحکم ایله اکتفا ایتمیوب افکار و حسیاته ، دماغ و وجدانلرده حاکم اولملرنده ایدی . بوتون حیاتانک ترتیب و تنظیمی بالفعل بونلرک ید تسلطلرنده ایدی . دیگر حکمداران ، پاپانک موکل و ممثلی عد اولونورلردی ؛ فرانسه قرالی ، آوستریا ایمپراطوری قاتولیک کلیساسنک « محقر و مطیع » اولادلرندن باشقه برشی دکلدی . عدم اطاعت کوستردیکلری زمان پاپا مدهش سلاخی قوللانمقده تردد بیله ایتمزدی . بوسالاح مدهش ، کلیسادن اخراج و حکمداره تبعه سی طرفدن ویریش بوتون حقوقک کائنمکن اولدیغنی اعلاندن عبارتدی . پاپا یدنجی غره غووارک آلمانیا ایمپراطوری دردنجی هازی بی بوسالاح مدهش سایه سنده قیش موسمنده

باش آچیق ویلین آیاق اوله رق اوچ کون قاپوسی اوکنده اعلان ندامت و اظهار پشیمانی به اجبار ایتدیکی مشهوردر (قانونسه وقعه سی) . ایشته شو دهشتلی تحکیم سایه سنده درکه قاتولیک کایساسی بر زمانلر «الناس علی دین ملوکهم» نظریه سنی بوتون آوروپایه قبول ایتدیرمشدی . حاکم هانکی دینده ایسه تبعه ده اودینده اوله جقدی ؛ تبعه نك ذاتی ، شخصی ، وجدانی ، حق اختیاری یوق فرض اولونوردی . آوروپای غربیده اوزمانک حاکملری جملة قاتولیک اولدقلری ایچون بالطبع بوتون اهالینکده قاتولیک اولمی ایجاب ایدیور و «قاتولیک کلیسایندن باشقه محل نجات و فلاح اوله ماز .» نظریه دهشتناکی فرمانفرما بولونویوردی . کلیسایندن چیقان ، کلیسایک علیهنده بولونان و یاخود قاتولیک روحانیلرینک انجیل ، تورات ، عنعنات دینییه حقنده بسله مکده اولدقلری عقائدک خارجنده بر فکر طاشیانلرهمان کلیسایندن اخراج Excommunier ایدیلکله برابر ارتداد و کفر نریده آریجه اعلان اولونوردی . بویله بزحاله اوغرامش بر کیمسه محیطنده حقیقه راحت و نجات بوله مازدی . چونکه دکل یالکیز روحانی دره بکلر ، بلکه بوتون جمعیات ؛ اصل دره بکلر ، حکمدارلر خلاصه قاتولیکلکک انتشار ایتش اولدینی بوتون پرلرده هرکس ، بویله بر آدمی جزا دیده ایتک وظیفه سیله مکلف ایدی . جزانک الک اهو نیده انکیز یسیون یعنی انواع اشکستجهلر اجراسندن صوکر چارمیخه کرک و یا آتسه آتمقدی . ژان هوس - Jean Husse و غالیه - Galilée کی ذوات ممتازه نك سرگذشت آلملری . یونک بر مثال مدهشتی در .

ایشته تحکیم و تسلطی شودرجهیه واردیرمش اولان جمعیات و کلیسا نه اقوامک حال فردیت کسب ایده رک وحدت ملیه تشکیلنه ونده افرادک استعداد و قابلیت ذاتیه سنی اظهار ایلد تکامل فردیسی سیرینه میدان بر اقیوردی . اوزون عصر لرائساننده بوتون آوروپا . جمعیتلره کلیسایک شو جوش و خروش استبدادی آلتنده بوغوله رق کیدیوردی .

فقط قانون طبیعتیه تمامیه ضد وفطرت بشریه طبان طبانه مخالف اولان شو حاکم بر چوق عصر تمادی ایتدی ایسه ده شو تمادیس هیچ بر وقت

دائمی اوله مازدی . قانون طبیعت و فطرت بشریه نك بالاخره بوتون شومانعه لری پارچالایارق جریان طبیعیه سنه بر بحرا بوله جنی شهه سزدی .

قانون طبیعت ایسه فردیت در . فردیت individualisme اساس حیاتدر . کائناتده موجود بوتون ذرات ، بوتون ذی حیات اوزرینه مشیت ازلیه طرفندن ایکی شی تحمیل ایدلشددر : بریی حق ؛ دیگر ی ایسه وظیفه در . حق همان هر ذی حیانتك ، هر ذره نك ، فطرتده طبیعت طرفندن بخش ایدلش قوای ماده و معنویه دن الی نهایت استفاده ایدهك كندی شخصیتی ، كندی انانیتی توسع و اكال ایتسی ؛ وظیفه ایسه شو قوادن فردك همجساری ایله آهنگدار بر خالده و « نوع » (espèce) ك تكاملی تأمین ایدهك صورتده استفاده سیدر . ذاتاً هر ذره ، هر ذی وجود عالم کبیر Microcosme ایچنده بر عالم صغیر Macrocosme در . عالم کبیر كندی تكاملی كندی دوره حیاتییه سی آهنگدار بر صورتده اكال ایتك ایچون كندیسنك قسم لایجزاسی اولان عالم صغیر كده كندی دائره سنده تكامل و حیاتی یه بر صورت آهنگدارانده اكال ایتسنه محتاجدر . هر ذره كندی شخصیتی نه قدر زیاده ابراز ایده رسه ، نه قدر چوق فعالیت ، حرکت ، حرارت کوستر رسه عالم کبیرده عینی درجهده تكامل ایدر .

شمی مشیت ازلیه طرفندن انسانه بخش ایدلش عقل ، ذکا ، ادراك ، وجدان ، استعداد حرکت طبیعیدر که قولانیلمق ، استفاده ایدك ایچون ویریلشددر . بونلرك قولانیلمه سنه و یا خود بونلردن استفاده ایدلسنه مخالفت ایتك ، مشیت ازلیه نك ، طبیعتك قارشیه سنه چیقمق دیمکدر . طبیعیدر که بویه بر تشبث ، حیاتی جریان طبیعیسندن انحراف ایتدیردیکی ایچون آنی موقتاً بوزار سهده بو حال دائمی بر صورتده دوام ایده مز . بالاخره یه قانون طبیعت بحرای طبیعیه سی بولور ، اوکنده کی حائلری دفع ایدر . مثلاً انسانك فکرینه ، خیالنه ، ذکا و ادراکنه ، وجدانه تحکم ایتك ایسته مک عبث ، غیر طبیعی بر تشبثه کیریشمک دیمکدر . عصر مزك اك مشهور متفکرینندن متوفی تولستوی ، روس سهن سینودی طرفندن کایسادن اخراج ایدلدیکی زمان ، روسیه ایمپراطوریه یازمش اولدینی بر مکتوبده تقریباً شو فکری درمیان ایدر :

« بو دنیاده بکا هر شی یاپیایه بیلیر . فقط بنم الی الابد مستقل و هر دورلو تأثیر و نفوذدن آزاده قاله جق بر شیئم و ارسه اوده بنم بندگانم ، بنم شخصیتیم ، بنم افکار و حیاتیتمدر ؛ اوکا دنیاده کیمسه حکم ایدمهز . »

نه قدر دوغرو بر فکر ! اساساً بو کبی تنبئات ، اولسه اولسه افرادک و بناءً علیه دولایسیله جمعیتک تکاملی تأخیر ایله نتیجه نیر . لیکن بالاخره قانون تکامل ینه غلبه ایدر . نه کیم بونک امثالی بوکون بیله کورو یوزر . زیرا طبیعت قادر ، منقسم و قهار بر قوتدر . قارشینه چیقانلری ، ینه کندی سلاخلری ایله ازر .

پاپالیق مقامی کندی تحکم و تسلطدن استفاده ایدرک آوروپا خرسیان عالمی آسیا اسلام عالمه قارشى تحریک ایتدی . اهل صلیب محاربیلری باشلادی . بو سایده خرسیان عالمی بلا واسطه اسلام عالمی ایله تماس ایتدی .

غربدن شرقه دوغرو آقین آقین کلیمده اولان آوروپالیلرک عصر لردنبری بر محیط مظالمه آیشمش بولونان کوزلری بوکره انوار مدنیت اسلامییه نی ادراک ایدرک قاماشدیلر . بونر مسلمانلرک پاپاسلر طرفندن تعریف و توصیف ایدلدیکی کبی اولدقلری رأی العین کوردیلر . اسلامیتک ، اسلاملرک خرسیانلقدن ، خرسیانلردن دها یوکسک ، دها متعالی اولدقلری حقیقتی قبول ایتیمکده ناچار قالدیلر . بر قاج عصر مدت دوام ایدن شو محاربیلر انناسنده خرسیانلر مسلمانلردن بالطبع بر چوق شیلر اوکره ندیلر . بر زمان کندیلری طرفندن بیقیلمش بولونان ولکن هیچ بر زمان عنعنات مدنییه سی خاطره لرندن صییر یلمه مش اولان عصر عتیق مدیتی محزنک شمدی اسلام النده بولوندیغنی طویدیلر . یاواش یاواش اعصار عتیقه ارباب فکر تنک مثلاً افلاطونک آریستطالیسک افکار و تألیفاتى مسلمانلردن اوکره نمکده قالدیلر [۱] . بو سایده بالطبع بیک سهدن بری خواب غفلته دالمش ، پاپالیق و پاپاسلق مقاملردن باشقه بر منبع حقیقت بیلمه مش وشو منبعدن نبعان ایتیمکده اولان هر نوع مقررات و تبلیغاتی بر الهام الهی ، بر حقیقت محضه کبی تاقی ایتیمکده

بولغىش اولان خرىستيان عالمدهم بر تجسس و تفحص جريانى ، بر تيقظ و انتباه دورى آچىلدى .

ايسته بو « دوره انتباه » ناميه غرب تاريخنده مشهور بر دورك مقدمهسى ايدى . دانتە Dante ، پەترارق Petrarque و بوققاجيو Buccacio كې مشاهير ادبا طرفندن اون اوچونجى قرنە باشلامش اولان شو مقدمه انتباه ياواش ياواش ايلز يە يەرك بالا آخره اون يەنجى قرنك اوائلنه دوغرو تكمالنى بولدى [۲] .

- آرقەسى وار -

احمر اغلايف

مورخ لئون قاهون ومعلم بارتولده كوره

چنكيز خان

(بائى برنجى صابده)

چنكيزك نظر دقتى جالب حرکات حکمداراته سندن برىسى ده ، امور مذهبيه ده كى مساعده كارلنى ، حربى پروركيدر . ذاتاً محافظه انتظام و آسائش ضمنتده ، يعنى حكومت جسيانيه امورنده جداً شديد اولان يساق وطوره ، دينى ايشلرده بك مساعده كاردى . تورك - تاتار - مونقول قوانينى ، انسانلى الوهيته عبادت طرزنده تماماً سربست براقيرلردى . روسيه نك تورك - تاتار حكم واداره مى آلتنده بولندينى زمانلردن بحث ايدن بر روس مورخى ديوركه : « بو پترست تاتارلر ، صربستى اديان طرفدارى اولمقله ممتاز ايديلير . » مونقول تورك - تاتار خانلردن برىسى قاتولىق مينوريت راهبلىردن روبرقويسه شوبله ديمشدى : « بز تاتارلر ، بر تگري يە ايمان ايدبورز ، اونكله ياشايوب اونكله اوليوز ، تگري اله بش پازمق ويرديكى كې ، انسانلرده كنهان قورتولمق ايچون درلو

[۲] Geiger Renaissance et humanisme en Italie et Allemagne.